

2011:8

AOSEHUS kompletterande undersökning

Arkeologisk forskningsundersökning av Åhus borg, 2010

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2011:8

Kompletterande undersökning - AOSEHUS

Arkeologisk forskningsundersökning av Åhus borg, 2010
Fornlämning nr 14
Åhus socken, 1152
Kristianstad kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alftberg, Helén Lilja

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.m.se

© 2008 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2011:8
ISSN 1651-0933

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Kompletterande undersökning - AOSEHUS

Innehåll

Inledning	5
Den kompletterande undersökningen	5
Vedarts- och C14-analyser från schakt 3	6
Sammanfattning	7
Tekniska och administrativa uppgifter	8
Referenser	8
Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar	9

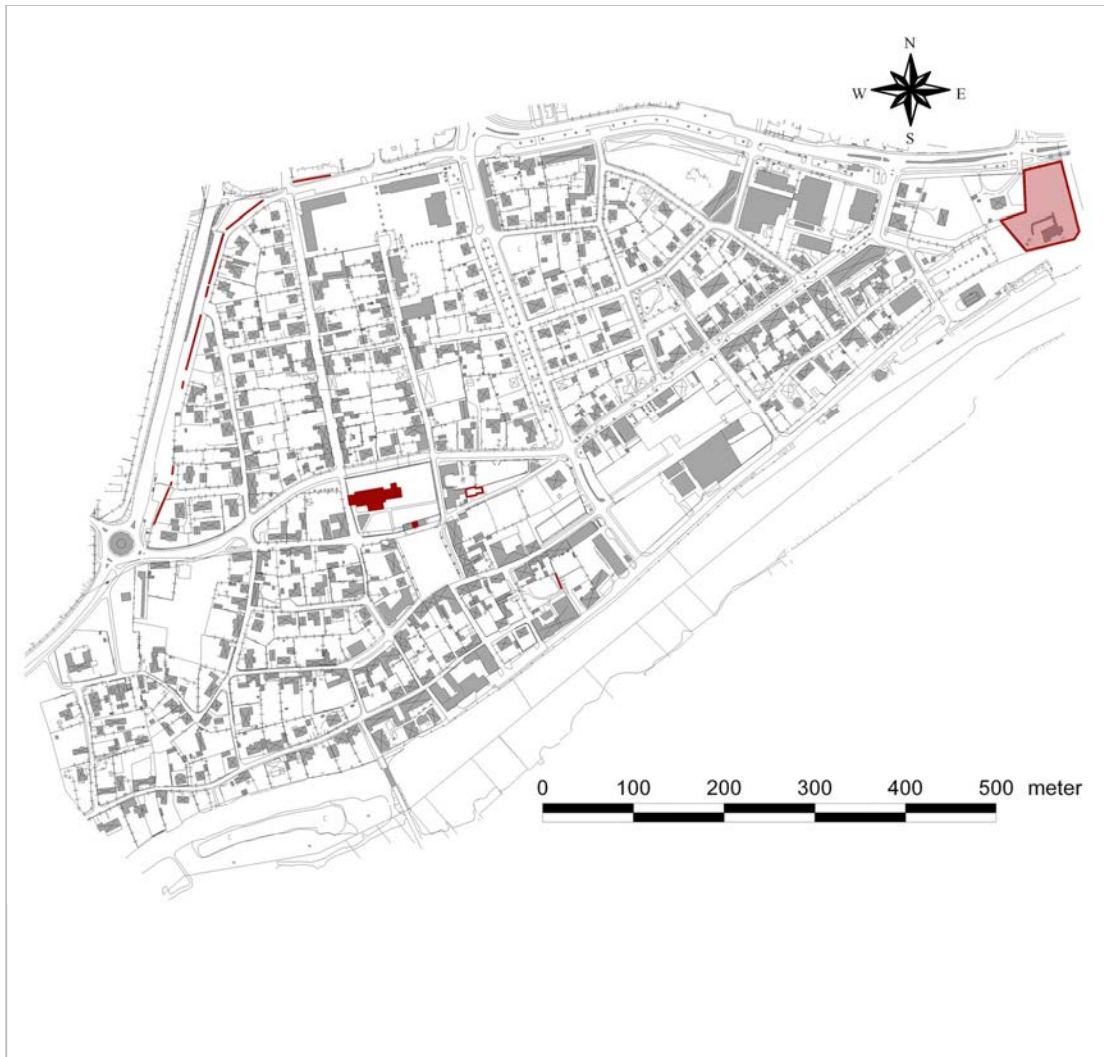

Fig. 2 Åhus. Medeltida byggnader och synliga ruiner markerade med rött. Borgen och borgområdet längst ut i öster.

Inledning

I april och september 2010 gjordes två mindre arkeologiska undersökningar inom Aosehus, Åhus borg. Undersökningarna har rapporterats i Regionmuseets rapportserie (Regionmuseet Kristianstad rapport 2010:59).

Vid undersökningen i april 2010 återfanns, i schakt 3, kolmaterial i grundmurens kalkbruk. En större kolbit, tagen ur murbruket bakom en fog, sändes till Kwartärgeologiska institutionen vid Lunds universitet för vedarts- och C14 analys. Resultatet visade sig vara mycket intressant eftersom dateringen öppnade upp för möjligheten att borgen kan vara uppförd under 1000-talet. För att bekräfta det första resultatet behövdes mer kolmaterial från samma plats. Länsstyrelsen i Skåne gav därför tillstånd till en återupptagning och viss utökning av schakt 3

Den kompletterande undersökningen utfördes den 17 november 2010 enligt tidigare beslut 341-9049-10. Undersökningen gjordes av Johan Wallin vid Danmarks Borgcenter/RUC, Institut for Kultur og Identitet och Jimmy Juhlin Alftberg, Regionmuseet. Rapporten har sammanställts av Helén Lilja.

Den kompletterande undersökningen

Under arbetet kunde ytterligare nio stycken kolbitar omhändertas, vilka alla fanns inkorporerade i grundmurens kalkbruk. Dessutom utvidgades schaktet ca 70 cm längs grundmuren, vilket innebar ca dubbel längd vid schaktets yttre kant. Förlängningen följde den vinkel grundmuren gör under den befintliga, välvda trappan.

Under utvidgningen kunde det dokumenteras att den sekundära nedgrävning som framkom under aprilgrävningen utgjorde den yttersta delen av ett stolphål. Nedgrävningens västra kant befanns skodd med två stenar. Inom området för stolphålet framkom träkol, vilket tolkades som brända rester efter den stolpe som rimligtvis har stått i hålet. Stolphålet kan eventuellt ha tagits upp i syfte att hålla en takbärande stolpe på plats efter att t.ex. en äldre takstolskonstruktion förstörts (stolphålet är placerat i mitten av förstugans längdriktning och en gissning är att en likadan nedgrävning finns på motstående långsida).

Schaktet fördjupades något i västra delen och på 1,20 m djup, i förhållande till nuvarande marknivån, framkom ett fett torvlager med inslag av gul/vita lerlinster. Detta lager har påträffats vid de tidigare undersökningarna 2007-2009 och förekommer allmänt inom borgområdet.

I motsats till vad som antogs under aprilundersökningen, fortsätter grundstenarna i schakt 3 längre ner och ett antagande är att de når samma djup som grundstenarna i det motstående ”centralrummet” (vars västra gavelvägg vetter mot schakt 3).

I övrigt gjordes inga andra dateringsbara fynd; endast en järnbit och enstaka benbitar. Nämnas bör att okarboniserat kalkbruk framkom i schaktets västra del, på ca 1 meters djup, bakom en lös fogbit (prov togs från detta material).

Vedarts- och C14-analyser från schakt 3

Under de två undersökningarna i schakt 3 insamlades kolmaterial från två olika nivåer/skift. Muren där kolproverna togs bedömdes vara uppförd som fas 1, dvs från den period då stenborgen började byggas. Dessutom har de undersökta partierna troligtvis aldrig varit synliga och därmed inte blivit föremål för sentida förstärkningsarbeten eller ombyggnader – som med största sannolikhet har skett efter att borgen i olika omgångar härjats eller utökats. Det var därför av stort intresse att kraftsamla provinsamlingen och analyserna till just detta parti – möjligheten att få dateringsresultat som låg i närheten av uppförandeperioden bedömdes som hoppfull.

Efter utgrävningen sändes nio kolbitar till Lunds universitet för vedartsbestämning. Förhoppningar fanns även om att ur kolbitarna säkra årsringssekvenser som lämpade sig för en dendrokronologisk undersökning, något som visade sig inte var genomförbart. Av de nio kolbitarna härrörde fem från bok, en från al, en från hägg/fågelbär, en från lönn och en från sälg/vide. Resultatet ger en god antydning om att kolbitarna verkligen härrör från trä som anskaffats i syfte att brännas tillsammans med kalkstenen – något man knappast vågat säga om kolet visat sig härröra från ek eller fur, vilka då kunnat komma från t ex nedbrunna byggnader och andra sekundära träkonstruktioner.

Av de nio vedartsbestämda kolproverna sändes fyra vidare för C14-datering. Resultatet visade sig vara mycket intressant i det att den ena kolbiten (bok), vars placering i stammen varit belägen väldigt nära barkytan, visade sig med 83,5 % sannolikhet härröra från perioden 890–1055 e. Kr. En kombinerad analys av de fyra C14-resultaten visade sig ge en sannolikhet om 95,4 % att kolmaterialet härrörde från perioden 1035–1158 e. Kr.

Den rikliga förekomsten av kolbitar i kalkbruket gav intrycket av att någon rensning över huvud taget inte förekommit efter att kalkstenen bränts – något som eventuellt kan tyda på en tidig och ännu inte fullt utvecklad framställningsprocess. Det kan även tyda på att hantverket utövades av arbetskraft som till vardags inte hade kalkframställning som sin huvudsakliga försörjningskälla, t ex uppåddad arbetskraft ur allmogen som endast i stora drag instruerats om arbetsgången.

Provnr	Träslag	Årsringar	C14 nr
I	Bok	Stam, 36 år	LuS 9068: 1035+-50
II	Bok	Stam, 4 år	LuS 9298: 920+-50
III	Bok	Stam, 5 år	LuS 9299: 945+-50
IV	Bok	Gren, 50 år	
V	Bok	Stam, 15 år	
VI	Al	Stam, 5 år	
VII	Hägg/Fågelbär	Gren, 2 år	LuS 9261: 855+-50
VIII	Lönn	Stam, 1 år	
IX	Sälg/Vide/Pil	Stam, 2 år	

Sammanfattning

Syftet med den kompletterande undersökningen i november 2010 var att samla mer kolmaterial för vedartsanalys och datering. Tidigare dateringar av kol, från Regionmuseets undersökningar de senaste åren, har gett en indikation om att borgen kan vara uppförd tidigare än vad som hitintills antagits (omkring 1150).

Vid den kompletterande undersökningen togs nio prov ur borgens grundmur. Kolbitarna är bränd bok, al, hägg/fågelbär, lönn och sälg/vid. De nämnda träslagen är inte tjänliga som byggnadsvirke, vilket innebär att kolet antas ha tillkommit i samband med tillverkningen av kalkbruket.

En kombinerad analys av de fyra C14-resultaten visade sig ge en sannolikhet om 95,4 % att kolmaterialet härrörde från perioden 1035–1158 e. Kr.

Kristianstad 2011-03-16

Jimmy Jublin Alfberg, Helén Lilja

Tekniska och administrativa uppgifter

Kompletterande arkeologisk forskningsundersökning
av fornlämning nr 14

Åhus socken, 1152
Kristianstads kommun
Skåne län

Ekonomisk karta 3E 0b

Lst beslut 431-9049-10
Regionmuseets dnr K12.20-44-10

Kostnadsansvarig: Regionmuseet Kristianstad

Fälttid: 2010-11-17
Antal timmar: 8
Personal: Jimmy Juhlin Alftberg och Johan Wallin
Rapportansvarig: Helén Lilja

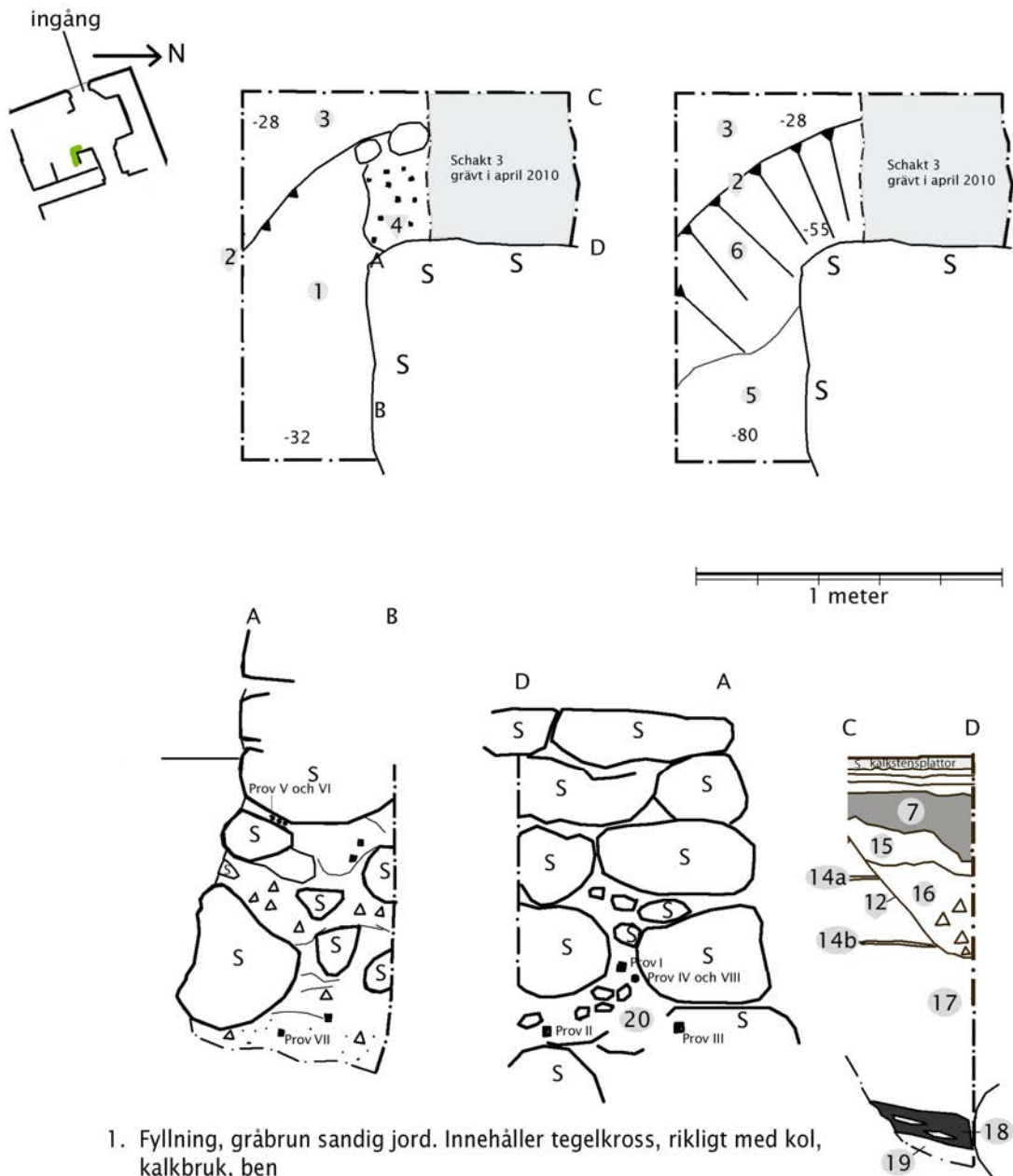
Dokumentationsmaterialet (ritningar och digitala foton) förvaras i Regionmuseets topografiska arkiv

Referenser

Se Regionmuseets rapport 2010:59
Lilja mfl. 2010. Aosehus återigen – fjärde året på borgen. *Regionmuseet Kristianstad rapport 2010:59*

Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar

Kompletterande undersökning, Aosehus, 17/11 2010
Utvidgning av schakt 3 (se rapport 2010:59)

1. Fyllning, gråbrun sandig jord. Innehåller tegelkross, rikligt med kol, kalkbruk, ben
2. Kant för nedgrävning till muren
3. Rödbrun, sandig, jord (jfr med schakt 3 lager 9, rapport 2010:59)
4. Rikligt med träkol i fyllningen (nedgrävn 13 i schakt 3, rapport 2010:59)
5. Påförd mörk, svartbrun, sandig jord. Fynd av en tand
6. Ljus sand, fyllning i nedgrävning till muren
7. Grå jord
12. Nedgrävning till grundmur
14. Mörkbrun/röd strimma (återkommer allmänt över anläggningen)
15. Fyllning, grå-svart
16. Fyllning, brun
17. Gul, grovkornig, sand (återkommer allmänt över anläggningen)
18. Torvlager
19. Grå sand
20. Blandning av svallade stenar och kalkbruk i sand

Regionmuseets rapportserie 2011

Kulturmiljö

1. Södervidinge kyrka – ny församlingslokal under läktaren, Södervidinge sn, AM, Petter Jansson och Maria Sträng, 2010
2. Snårarpskeramiken. En aktivitetsbunden produktion, Vä sn, Ceramologisk undersökning, Birgitta Hulthén
3. Arlövs kyrka – ljussättning och flytt av altare, Arlövs sn, AM, Maria Sträng, 2010
4. Hässlunda kyrka – invändig ändring, Hässlunda sn, AM/AK, Lotta Eriksson & Maria Sträng, 2009-2011
5. Halmstads kyrka – yttre renovering, Halmstads sn, AK, Petter Jansson och Kerstin Börjesson, 2007-2008
6. N. H. Nilsson i Hammenhög – nytt tak på automobilpalatset, Hammenhögs sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2010-2011
7. Reslövs kvarn – omläggning av tak, Reslövs sn, AM, Ingela Blomén, 2010-2011
8. Aosehus, Åhus sn, kompletterande undersökning SU, J Juhlin Alftberg/H Lilja, 2010

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

